

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ויחי יעקב (מז, כח) - השנים הטובות של יעקב היו במספר "ויחי" = 34, 17 שנה בארץ כנען, ו-17 שנה במצרים. (בעל הטורים)
שבע עשרה שנה (שם) - כשם שפרנס יעקב את יוסף 17 שנה, כך פרנס יוסף את יעקב 17 שנה. (דעת זקנים)

ויתחוק ישראל וישב על-המטה (מח, ב) - אמרו חז"ל: "כל המבקר את החולה נוטל אחד מששים בצעריו". כאשר בא יוסף לבקר את אביו נטל ממנו אחד מששים בחליו, ונשארו ליעקב אבינו רק 59 חלקים מחליו. ודבר זה מרמז בפילים: "הנה" בגימטריא 60. אולם אחר שבא יוסף לבקרו נאמר: **ויתחוק ישראל וישב על המטה**, "המטה" בגימטריא 59. (הגר"א מוילנא)

ויברך את-יוסף (מח, טז) - הלוא מברך היה את בניו של יוסף ולא את יוסף עצמו? ברם, אין ברכה יותר גדולה לאבא מאשר הברכה שיהיו בניו טובים ומקשרים. (ש"ל לפי הרמב"ם)
וידגו לרב (שם) - דגים טהורים, טהרתם מתמדת לעולם ואינם יכולים להאסר עוד, מה שאין פו בבגלי חיים אחרים אף על פי שהם טהורים, עלולים הם להתגבל בשחיטה ולהטריף בכל מיני טרפות. על פו ברכם יעקב "וידגו" - שיהיו פדגים שעומדים תמיד בטהרתם.

כי באפם הרגו איש (מט, ו) - מפרש רש"י: אלו אנשי שכס ואינם חשויים אלא פאיש אחד, ורמז לזה "איש" ראשי תבות: את יושבי שכס. (פני דוד)

עד בייבא שילה (מט, י) - מובא ברש"י דהפנה היא למשיח צדקנו. "יבא שילה" בגימטריא "משיח". (פני דוד)

וירא מנחה פי טוב (מט, טו) - אימתי זוכה אדם למנוחה אמיתית, אם "זוט שכמו לכבל" - אם נוטל הוא על עצמו, שיוכל לסבל את הכל. אם האדם סבלן הוא - הריהו זוכה למנוחה האמיתית. (רבי יצחק מוורוקא בשם כפרי אחד)

בנימין זאב יטרף (מט, כז) - לבנימין היו עשרה בנים כמנין "זאב", וכן מרדכי הצדיק שהיה משבט בנימין עתיד לטרף את עשרת בניו של המן שהיו כמנין "זאב". (שפתי כהן)

ספורים בפרשה

אלינא תקברני במצרים (מז, כט)

בערוב ימיו, רצה הרמב"ם לעלות לארץ ישראל כדי להקבר בה, אך מפני שהיה רופאו של מלך מצרים לא הרשה לו המלך לעשות כן. כאשר ראה שימיו ספורים, צוה את בני ביתו להניח את גופו לאחר פטירתו על גמל ולהעלות אותו לארץ ישראל. שאלוהו סובביו: "באיזו עיר בארץ ישראל ברצונך להטמן?" השיב להם הרמב"ם: "במקום בו יעצר הגמל, שם תהא קבורתי".

לאחר פטירתו של הרמב"ם בכ' בטבת ד'תתקס"ה, הניחו את גופו הטהור על גמל ולוהו לארץ ישראל. קפצה להם הדרך ובאותו היום הגיעו לעיר טבריה, ובסמוך לצינו של רבן יוחנן בן זכאי, נעמד הגמל ולא רצה לזוז משם. הבינו תלמידיו ששם רצונו של הרמב"ם להקבר וכך עשו.

מסרת אחרת מספרת, כי הרמב"ם רק בקש להקבר בארץ ישראל, וכאשר הגיעו עם ארונו ארצה, רצו בני ירושלים לקבר אותו בהר הזיתים, ויהודי מירון בקשו לקבר אותו ליד קבר הרשב"י. הכריעו התלמידים שמקום עצירת הגמל יהיה מקום קבורתו, ומפני שעצר בטבריה - טמנוהו שם.

אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי (מח, כב) - הכמתו ותפלתו (רש"י).

רבי דוד, אבי סבו של רבי משה פינשטיין, השפיר עצמו למעביד גוי והתנה עמו שיתן לו זמן בכל יום לתפלה. הגוי הסכים, אך בלבו פעס על בוזו והמן היקר. יום אחד, בשעה שרבי דוד עמד בתפלת שמונה עשרה כשעיניו עצומות והוא שקוע בתפלתו, התגנב הגוי מאחוריו ובידו אקדח טעון. ברב שנאתו, פון הגוי את האקדח אל ראשו של רבי דוד ולחץ על ההדק, אך לתדהמתו של הגוי לא ארע מאומה, כי רבי דוד השתחוה באותה שעה בכריעת מודים, הכדור עבר מעל לראשו והוא המשיך בתפלתו בלי לחוש מאומה. כשראה הגוי פמה הוא דבוק בתפלתו, ראה שלפניו איש קדוש ומאז כפדו מאד.

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א)

פעם בא חסיד חשוב אל רבי ישראל מרוז'ין ובקש ממנו דברי חזק. אמר לו הרבי: דע לך, שקדם ביאת המשיח תעמד האמונה על חוט השערה, והעצה להתגבר על כך הוא על ידי אספת חברים. וזהו שרמז יעקב לבניו: "אשר יקרא" - מלשון קרירות באמונה, והעצה לכך: "האספו ואגידה לכם".

וסים הרבי ואני מתנה זאת בשלשה דברים: שתזכרו את דברי, שתקמו אותם ושתספרו זאת ברבים.

עד בייבא שילה (מט, י)

לאחר שעלה רבי מנחם מנדל מויטבסק לארץ הקודש, השתקע בטבריה. פעם, בעת ששהה בירושלים, עלה איש חסר דעה לראש הר הזיתים ותקע בשופר גדול. המון העם חשב שזהו שופרו של משיח, המבשר על בוא האלה. כששמע זאת רבי מנחם מנדל, פתח את חלון הבית, הביט באויר ואמר: "לא! אינני מרגיש באויר העולם התחדשות של משיח".

היה היה

בזכות שמירת השבת

ספר הגאון רבי שמחה קפלו רב ואב"ד צפת לבן שיחו: "בוא ואספר לך ספור מפלא ששמעתי בימי בחורותי, בהיותי בחור בשיבת מיר בגולה. התאכסנתי אצל משפחה בעירה שם, ולמשפחה זו היה בן יחיד בשם בר' ליה. באחד מימי הששי באשר קמתי ממטתי לילך לשיבה, ראיתי את בעל הבית מתכוון לצאת לשוק העירה למסחר. שוק העירה היה יריד מרכזי לכל העירות מסביב. בדרך לצאת, שומע אני איך בעלת הבית אומרת לבעלה פעם ופעמים "היום ערב שבת ותחזור מקדם". אמרה זו היתה די מוכנת לי.

הלכתי לשיבה ללמד וחתרתי לאכסניה בצעירים, אחר תפלת המנחה, והנה מוצא אני את בעלת הבית עומדת בעד החלון ומשקיפה בצורה דאגנית ועצבנית. פחדתי לנפשי מי יודע מה קרה? והנני שומע איך שפולטת "עוד מעט שבת, עוד מעט שבת". נדהמתי ותמהתי, אמרתי לה: "הרי עוד היום גדול וכמה שעות שלמות עד כניסת השבת!" הושיבה אותי בעלת הבית ליד השלחן ואמרה לי: "בוא ואספר לך מתולדות חיינו ותבין פשר דבר". שנים רבות היינו נשואים אני ובעלי ולא זכינו להפקד בנים, ובעצרת ה' לאחר שנות סבל וענמת נפש זכינו לבן זכר, אך לדאבונו לא התפתח כראוי ורקמא לצלן ורבות סבלנו בגדולו. בקרנו עמו אצל רופא העירה ואבחנתו הראתה אותנו, באמרן שפגמנו זו בעית מום בלב, ולו אין אפשרות להועיל כלום. בוילנא יש רופא גדול, פנו אליו אולי יעזר לכם. נסענו אליו בפעם הראשונה ולא קבלנו ממנו עדין מידע ברור אודות מצב בננו, אך בפעם השנייה שבאנו אליו אמר לנו בצורה פסקנית וחד משמעית: "לילך הנה אין סכוי לחיות יותר מכמה שנים, חבל לכם להשליך ממון לחנם! חזרו לבייתכם והשלימו עם המציאות".

שבורים ורצוצים יצאנו מבית הרופא. לא ידענו לאן פנינו מועדות, לאחר משמע דברי יאוש הללו, בקשי הגענו לאכסניה שבויילנא ושם פרצתי אני האמא בכבי תמרורים ומאנתי הנחם. ארזי האכסניה פששעמו על צרתנו אמרו לנו: "הנה אתם נוסעים חזרה למיר, בדרך פדאי לכם להפנס לרדיו, שם מתגורר הצדיק הקדוש החפץ חיים". פנו אליו ובודאי תושעו. זיק של תקנה עלה בעינינו. נסענו מיד לרדיו ואתרנו בזריזות את ביתו של החפץ חיים, אך מה דנה לבנו בשמענו שאין מכניסים לביתו אנשים, פי מצבו חלוש ביותר ואין באפשרותו לקבל אנשים. נשארנו קפואים במקומנו, ועכשו מה עושים? בעודו אנו עומדים תוהים, והנה סיעתא דשמיא: רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר שזה לא מכבר למד בשיבת מיר והיה מתגורר בביתנו, והנה 'שלח לחמך על פני המים בירב המים תמצאנו'. מיד הכניס אותנו לתדר סבו הגאון הצדיק החפץ חיים, שישב אז על פסאו וספר עזרא בידו. ישבנו וספרנו לו את כל השתלשלות חיינו וצרת בננו העומדת קעת על הפרק. אמר לנו החפץ חיים: "מה ביקלתו לעזר? כסף אין לי, ומה עוד אוכל לעזר לכם?" פרצתי אני האמא בכבי תמרורים ודמעות שלישי זלגו מעיני. נכדו הנזיל שהכניס אותנו אליו, הוסיף לומר לסבו: "הרי זה בן יחיד! קרא לי החפץ חיים בלשון חבה: 'בתי! קבלי עליך שתקדימי לקבל את שבת מלפתא'. שאלתי אותו: 'מה היא ההגדרה להקדים לקבל את השבת?' ענה לי החפץ חיים: 'ביום ששי בחצות, תהיה כבר מפת שלחן השבת פרוסה ופמוטי הגרות סדורים על השלחן, ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה, ויהי מה'. הדברים יצאו מפי הצדיק הקדוש, וקבלה נחושה בלבי בתוך פדי דבור לא לשנות כלום מדבריו. אמרתי בלבי, שאם היה גוזר עלי הצדיק לצום שנתים ללא הרף, גם זאת הייתי מקבלת על עצמי ומבצעת. מיד בהגיענו לביתנו שבמיר, כבר חל שפור נפר בילדנו וקמעה-קמעה החל לאכל יותר ויותר, ולהתפתח בצורה רגילה פאשר ילדי גילו, לכלא שום הבדל.

כמוכן שבקרנו אצל רופא העירה שאלנו ששלה אותנו בשעתו לויילנא, והוא השתומם למראה עיניו, עד שלא יכול היה להבליג על תמהונו והוציא מפיוס כסום כסף נכבד שנפע לויילנא לרופא הגדול ויאמר מה מצבנו של הילד, אם לא טעות בוזבת נפלה פאן. כשהגענו לויילנא לרופא הגדול, אמר לנו הרופא: "הלצו אתם חומדים לי? זה ילד אחר, ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה!" אמרנו לו: "בן יחיד הוא לנו ולואי שזכינו לעוד בנים". אמר לנו הרופא: "האם הייתם בוינה?" שם היה אז מרכז רפואי עולמי. אמרנו לו: "גם לא שם". ואלא אפפה? הלכנו אל החפץ חיים והוא יעץ לנו את עצתו. אמר לנו הרופא: "אנחנו הרופאים, יש בידינו לתקן את המקום, לב פגום מנשים אנו לתקנו. החפץ חיים יכול לברא יש מאין, עכשו יכול אני לספר לכם, הלב של בנכם היה אכול לגמרי במצב של 'אין'!"

"נו", אומרת בעלת הבית, "עכשו הנה מבין מדוע פה מתוחה אנכי מך שבעלי עדין לא הגיע?"

מאורות

המגיד רבי יעקב מזובנא ז"ע
ליום ההולולא י"ז בטבת תקס"ה

גדול המגידים בכל הדורות ומפרסם במשלו הקולעים. רבי יעקב ב"ר זאב קרניץ, נולד בז'טל הסמוכה לויילנא והשתקע במזריטש. נדד לקהלות רבות, עמד בשער והוכיח בדרים נעימים המושכים את הלב וקרבם לאביהם שבשמים. הסתופף בצל הגר"א מוילנא, שחבב מאד את משלו ותדי היה מבקש לשמע את דרשותיו, ואף נשמרו מכתבים מהגר"א אליו בערכה רבה. שלא כשאר המגידים, היה מדבר דבורים פשוטים מתבלים במשלים המשפרים את האזן, ולא אהב להפחיד ולדבר על ענשי הגיהנם. ומשל היה בידו על קה: סוחר אחד בקש משליח להביא חבילה מהממל, לאחר כשעה חזר השליח כלו מתנשא, נכנס לתור הסוחר ואמר: "הבאתי את החבילה". אמר לו הסוחר: "החבילה שהבאת אינה שלי!" התפעס השליח ואמר: "הלא אפלו לא הסתבלת לראות את החבילה?" ענה הסוחר: "אין צורך, החבילה שלי משקלה מעט, ואם הקה מתנשא כך הרי שהחבילה שהבאת אינה שלי". והמשל פשוט: דרך התורה פשוטה היא ואם נצרך האדם להתנשא כך, הרי שהוא סוחר את החבילה הלא נכונה... לפני פטירתו, העיד על עצמו שמגיל שמונה עשרה לא עבר חצות לילה בו ישן, ובכל יום שני וחמישי היה צם. ספריו ומשלו נדפסו לאחר מותו ועד היום לא נס להם.

יוסיף דעת

מנהג קהילות רבות בישראל ובפרט במקהלות החסידיים, שלא ללמוד בליל תקופת טבת, ומכנים אותו ליל 'ניטל'. המקור הקדום ביותר שתקופת טבת הוא זמן שליטה לדינים, הוא בווהר הק': "טבת הוא כדון ימי הרעה הוו ואתעתה היא רעה ואתתפת". מסיבה זו נהגו עוד מזמן קדום, שלא לשנות מים בעת התקופה ועל מנהג זה שמרו גם בקהילות הספרדים והמזרח, למרות שלא נהגו במנהג אי לימוד בליל 'ניטל', ה"בני יששכר" הוא הראשון שתולה זאת בסבת לידתו או הריגתו בלילה זה של אותו האיש, מושיעים של הנוצרים, "ושמענו ממגיד אמת שאירע מעשיות כמה פעמים בליל ניטל (נטילתו) ועקירתו מהעולם" שלמדו בליל זה ובא כלב לבתיהם ומנהג ישראל תורה". אם נקבל את שנת ג'תשס"א כשנת לידתו של אותו האיש, אזי באותה שנה חל ה-25 בדצמבר בט' בטבת והיה יום התקופה, ולכן לא לומדים ביום זה. יש לציין, שהמסופר בגמרא סנהדרין (מוכא בהשמטות הש"ס) על ישו שנהרג בערב פסח בידי הסנהדרין, בימי יהושע בן פרחיה כשלושה דורות לפני החורבן, אין זה ישו הנוצרי, שהיה סמוך לחורבן והוא נצלב בידי הרומאים ולא בידי הסנהדרין.

ועשיית עמדי חסד ואמת

פניני "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

"ויקראו ימי ישראל למות" (כו. טו) - אכן פונת הפתוב הוא על פי מה שכתב איש אלקים קדוש, הלוא הוא הרב רבי יצחק לוריא: "ואמנם ידעת מהתחלקות הנשמות לכמה ניצוצות, ובכל גלגול וגלגול באים קצת מהם, וכפי מספר הניצוצות של הצלם כך מספר ימי חייו, והימים שעושה בהם המצוות נתקן ניצוץ אחד של הצלם שהוא כנגד היום ההוא, והיום שאין עושה בו מצוה נשאר פגום ניצוץ ההוא של הצלם שהוא כנגד היום ההוא, וכן על זה הדרך וכו'".

גם האיר למוול עינינו תשובת תרעמ"ג גם בני אדם גם בני איש, מה זאת עשה לנו אלקים? מה נשתנו דורותינו מדורות הראשונים אשר שבענו חיים, תשע מאות שנה ושלושים לאדם, וכן בני ובני בניו שמונה מאות ושבע מאות, ואנחנו המפלא בחיים לא יגיע למאה שנה?... פאלקי עולם ברוך הוא, אשר חלק אבנים טובות הם הנשמות, שבאמצעות הפלים וההנהגה אשר הכין בדיניו היא התורה ומצוותיו יתברך להאיר אותם ולעשותם בתקון אשר יאות עשות, וקראשונים התחיל ה' להרבות להם המלאכה ונתן להם נשמות גדולות שבעל אחת יש בה חלקים רבים, והגביל לכל חלק מלאכתו יום אחד, ונתן להם ימים רבים כנגד חלקים אשר בנפשיותם, וישקלקלו ופרץ ה' בהם פרץ ואת בניהם הקים תחתם טו ובניו, משם והלאה חלק ה' מתת רב השרה ההוא, כדי שתהיה הפקידה קרובה ויתחלקו האנשים מעט הפקידה, וכשראה כי לא יוכלו לעמוד היה מספר והולך להקל, והן היים בעוונותינו ימי שנותינו בהם שבעים שנה שהם קרובים חמשה ועשרים אלה יום, ורבים מפני עמנו לא עמדו בעבודה קלה כזו:

בעיר פרשבורג שבהונגריה, התגוררה אשה מכבדת ובעלת רכוש רב, שנהגה במשך שנים ארוכות לתמוך בישיבה הגדולה שבעיר תחת נשיאותו של ה"כתב סופר", בנו של מוסד הישיבה מן ה"חמ"ס סופר". בקשתה היתה קבועה: התרומות הקדשו לעלוי אותן נשמות של נפטרים גלמודים, שלא זכו להותיר דורות אחריהם אשר יאמרו קדיש נשמתם, או אם צאצאיהם לא הולכים בדרך התורה ואינם גורמים נחת רוח לנשמות המנוחים. הנהלת הישיבה מנתה לשם כך את אחד מבחורי הישיבה המפלגים, שהיה יתום מהוריו, והלה הקפיד לומר קדיש בתפלות ובלמוד, והתפונן לעלוי נשמות גלמודות שבכל הדורות.

עברו שנים והתורמת התאלמנה מבעלה שנפטר במיטב ימיו ועזבה לאנחות. עסקיה התדרדרו ומצבה הכלכלי הוקמיר, עד שלא נותר בידה פרוטה לפורטה. בנוסף על כך, הגיעו שתי בנותיה לפרקן ובידה לא היה מאומה להוצאות נשואיהן. נשאה האשה את סבלה בדומיה וקבלה עליה את הדין, אולם אבא לה מאד שאינה יכולה להמשיך במנהגה הטוב לתמוך בישיבה ולדאג לאמירת הקדיש לעלוי נשמות בודדות. כמר נפשה, שטחה את בקשתה בפני מנהלי הישיבה ובקשה כי הישיבה תאות להמשיך הלאה את שמירת הקדיש, למרות שאין בכחה עתה לתמוך בהם, בתקנה שה' ירחיב את גבולה ותחזיר לימי קדם. הסמימו מנהלי הישיבה לבקשתה והבחורים המשיכו במנהגם הטוב באמירת הקדיש בכל עת מצא.

בשיצאה האשה מבנין הישיבה, הגיע לקראתה יהודי זקן בעל הדרת פנים וזקן שיבה מעטר את פניו המאירות. דרש הזקן בשלומה ובשלום משפחתה והתענין על מצבה הכלכלי הירוד. התפלאה האשה לפשר התענינותו של הזקן הבלתי מבר, אך משום מה החלה לשפך לפניו את מר לבנה. היא תארה לו את עשרה ימים עברו, נתנה בפניו את מצבה הקשה והזכירה את העבודה כי שתי בנותיה הגיעו לפרקן ואין בידה מאומה להוצאות הנשואין. "מהו הסכום המשער לשתי התנות?" שאל הזקן להפתעת האשה, ולאחר חשוב קצר, נקבה בסכום גבוה. הזקן הוציא מפיסו פנקס המתאות, רשם את הסכום במלואו ומסר את ההמחאה לידי האשה ואמר: "גשי עם אשור זה אל הבנק המרפזי בעיר, ושם ישלמו לך במזמון את כל הסכום הדרוש להוצאות התנות". לאחר הרהור קל אמר הזקן: "כדי שההמחאה תכבד, עדיף שתתמתי תאשר בידי שני עדים, ולכן רצוי להביא לכאן שני עדים פשרים שיעידו לאחר מכן, כי תתמתי על האשור מרצוני הטוב ועל הבנק לכבד את בקשתך". מהרה האשה אל בנין הישיבה וקראה לשני בחורים לרדת עמה לזמן קצר, כדי לראות במו עיניהם את תחיתת הזקן ואשורו. ירדו שני בחורים צעירים אל הרחוב הסמוך, ראו ביצד הזקן הותם על ההמחאה, אף הותיר בידם תחיתת זכה ליתר בטחון, ושמעו במו אזניהם כי הזקן מבקש להעניק לאשה סכום נכבד להוצאות חתנות בנותיה ועל הבנק לכבד זאת. כל הענין היה תמוה מאד, אך עוד בטרם הספיקו האשה והבחורים לתהות על קנקנו של הזקן - נעלם זה מהעין ויהי לפלא.

דברי הימים

בי"ז בטבת תש"ב, אירעו שלוש רעידות אדמה חזקות בצפון תימן בזו אחר זו. התרחשו אומנם ניסים גדולים אך יהודים רבים נספו. הנושבים ראו בכך אצבע אלוקים רומז לעלות ארצה.

בט"ז בטבת תקמ"ב פרסם קיסר אוסטריה יוזף השני, את "כתב הסובלנות", בו הגדיר את זכויות היהודים שלכאורה בא להיטיב עם היהודים ולהשוות את זכויותיהם עם כלל אזרחי המדינה. בפועל היתה זו התערבות בחייו היהודי הטהור, שהביאה להתבוללות קשה.

בי"ז בטבת תר"מ, הציג הממציא המפורסם תומאס אדיסון את הנורה החשמלית הראשונה, ובכך שינה את פני העולם. אדיסון רשם את הפטנט על שמו, יחד עם למעלה מאלף פטנטים נוספים ולא לחינם כונה: "הקוסם ממגלו פארק".

בי"ח בטבת, נוסד בית הדין של הפרושים שנפרד מן הצדוקים, וקבעו אותו ליום טוב. תקנות רבות נקבעו "להוציא מלבן של צדוקים".

בי"ח בטבת תרע"ח, לאחר פרסום "הצהרת בלפור" וההכרה בזכות עם ישראל בארצו, התכנסה מועצת גדולי התורה בורשה בראשות גדולי הדור וחתמו על כרוז היסטורי שכל שלומי אמוני ישראל מצויים "ממזות עשה שהזמן גרמא" להתאחד באגודה אחת ("אגודת ישראל") "ואין לה שום יחס להציונות והמרזח", אך תפעל למען ישוב ארץ ישראל "על ידי פעולות ממשיות ורצויות".

למחרת בבקר, התייצבה האשה מיד עם פתיחת הבנק וכאשר הציגה את ההמחאה בפני הפקיד, לטש הלה עינים תמוהות בהמחאה ובאשה עצמה. בנוך ומשתאה, נכנס הפקיד עם ההמחאה אל המנהל והלה בקש שהאשה תופיע לפניו מיד. "מאין קבלת את ההמחאה?" שאל המנהל והאשה ספרה: "אמש, פגש אותי אדם זקן ובעל הדרת פנים מיוחדת, ולאחר שהתענין במצבי העניק לי המחאה זו וצוה עלי להגיע לפניו לפני עשר שנים ומאז לא אמר עליו מעולם קדיש, תוכלי לזהות את האיש בתמונה?" שאל מנהל הבנק והאשה השיבה בחיוב. מספר תמונות הצגו לפניו, וללא הסוס הצביעה האשה על אחת התמונות, מסנה נבטה דמותו של... האב המנוח של המנהל! זה האחרון התעלף באותו רגע ובקשי הצליחו להשיב את רוחו. לאחר שהתאושש מעט ספר מנהל הבנק, כי אביו נפטר כבר לפני עשר שנים ומאז לא אמר עליו מעולם קדיש, לאחר שהתרחק מתורה ומצוות. אמש, התגלה אליו אביו בחלומו ואמר לו: "מאז שהלכתי לעולמי אין לי מנוחה, מפני שאינך מקים מצוות ואינך אומר קדיש עלי. אולם, ישנה אשה אחת ששלמה במשך זמן רב שבר לבחורים שיעידו קדיש על נשמות גלמודות, ובזכותה זכיתי לתקון חלקי. מקור בבקר תופיע האשה אצלך ובידה המחאה לכסוי הוצאות חתנות בנותיה. אני מצוה עליך להעניק לה את הסכום במלואו, בלי להחסיר פרוטה". סים מנהל הבנק; "חשבתי תחלה כי חלומות שוא יברונו, אך כאשר האשה הגיעה בדיוק כמו בחלום, הבנתי שאמנם אבי ירד מהשמים כדי להוכיחני על מעשי ומעשה איטיב את דרכי כדי לגרם נחת רוח לנשמתו המנוחה". מיד לאחר מכן העניק מנהל הבנק לאשה את הסכום במלואו והיא הלכה לביתה שמחה וטובת לב.

את הספור ספר רבי חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, וסיים: "מי היו שני הבחורים שהיו עדים לספור? אני הקטן ודברי רבי יהודה גרינלד"...

משפחה

מטעים

גור אריה יהודה מטרה בני עליה (מ.ט.ט)
רש"י מחבר את המלה "מטרה" עם המלה "בני" ומפרש: מטרה את בני - עליה (סלקת את עצמה).

אך הרשב"ם מכאן לפי פשוטו: "אתה יהודה בני, לאחר שתעלה מטרה טרה באמות ותכרע ותשכב בערב, לא יבוא אויב להחרידך ולהקימך ממקומך. זהו עקר פשוטו, והמפרשו במקירת יוסף לא ידע פשוטו של פסוק ולא בחלוק טעמים כלל". ראית הרשב"ם היא מכה שהמלה "מטרה" מטעמת בטעם טפחא שהוא טעם מפסיק.

גם ה"אבן עזרא" משיג על פרוש רש"י מפני שהיה צריך להיות כתוב 'העליה' במקום "עליה".

ואלו יונתן בן עזאל ותרגום ירושלמי מפרשים פרוש"י, וכן דרשו חז"ל במדרש בראשית רבה. ולפלא שהרשב"ם דחה את דעתם בענין מקירת יוסף.

בספר "בני ימיני" מסיק משום כך על הרשב"ם: "מזה שעמד נגד דברי רז"ל, נוכחתי לדעת שידי הקראים שלטו בפרושי!"

מדרש

"ויאמר אלהם יוסף אלימדיא כי תחת אלמים אני" (בראשית נ טז)

הח"א במלה "תחת" מנקדת בחטף פתח, מפני שהיא ה"א השאלה ולא ה"א הדיעה, ובאה במקום מלה שלמה: "האם", וכן אמר יעקב לרחל: "תחת אלמים אני" (לעיל ל.ב.ג.) שגם היא בה"א השאלה.

יש לתמוה על אונקלוס שתרגם כאן: "לא תדלחון ארי דחלא דה' אנא", ונראה שהוא מפרש שיוסף אמר לאחיו: "אל תיראו, כי ירא שמים אני". ובבאר של רב שמואל בן חפני נאון וכן תרגם הר"ם, המלה "תחת" היא מלשון פחד, כמזו: "אל תיראו ואל תחת" והח"א היא תוספת למלה, ונראה שנקודה בפתח.

ממלה

משפיל פנה פעם לרבי צבי הירש לזין ודרש להכניס תקונים ביהדות, בטענה שאילו היה משה רבנו חי בידו זה היה מתאים את תורתו לרוח הזמן החדש. ספר לו הרב על סוחר ששכר עגלון לקחתו לירידי בליפציא. בתנאי שיספיק להגיע בזמן. בדרך ירד גשם והדרך הפכה בוצית. אחר הסוחר מאן לשלם והרב פסק לדעת העגלון. טען העגלון: אלו היתה התורה נתנת בטבת החרפית ולא בסיון, היו פוסקים כמזוני..."

כאשר שמש רבי חיים מבריסק פריש מתיבתא בשיבת וולוז'ין, יצא פעם למינסק להצלת ה'שיבה שנקלעה למצוקה פספית קשה ושקעה בחובות כבדים. בעיר זו פעלו שני גבאי צדקה של ה'שיבה, שהיו מפלגים בתורה ויראה ונדיבי לב, רבי ברוך זלדוביץ ורבי דובר פינס. סר רבי חיים לבית ר' ברוך וספר לו על מטרת בואו. הסכום הדרוש היה נכבד ור' ברוך הבטיחו להשתדל בדבר כמיטב וקלתו. במהלך שהותו במינסק התאכסן רבי חיים בבית מארחו ושקע בתלמודו.

לאחר כמה ימים התענגן אצל ר' ברוך, האם כבר עלה בידו לאסוף את הכסף בעבור ה'שיבה, והוא ענהו פי כבר יש בידו מחצית הסכום. שמח רבי חיים ושב לתלמודו. בחלוף חדש ימים מאז בואו למינסק, שב והתענגן אצל מארחו על יתרת הסכום והתבשר בשמחה פי מלוא הסכום נאסף, תהלה לה'. הודה רבי חיים לנדיב הודאה גדולה ושב וולוז'ין, שם פרע את חובות ה'שיבה והחיים חזרו למסלולם. לא חלפו אלא ימים מעטים, ואל רבה של וולוז'ין באו שני אנשים לדין תורה. השנים לא היו אלא שני הנאגנים ממינסק, ר' ברוך זלדוביץ ור' דובר פינס. התובע היה ר' דובר וטענתו עמו: בכל העסקים הוא שתף אל ר' ברוך שזה בשוה, עכשו שהקרה ה' לפני שתפו עסק טוב ומצלח שפנה להציל את ישיבת וולוז'ין, וכיון ששתפו נתן את מלוא הסכום מכיסו הפרטי, הרי הוא בא ותובע ממנו כשתף את מחצית העסק והוא כמובן יתן את חלקו מחצית הסכום.

משנודע לרבי חיים כי את מלוא הסכום נתן ר' ברוך מפיו, פנה אליו בתמיהה: מדוע, אפוא, החזקת אותי בבידה למעלה מחדש ימים? הרי היית יכול להמציא לידי את מלוא הסכום מיד עם בואי אליך?! השיבו ר' ברוך: "וכי דבר קל הוא לטל מן הכיס סכום גדול שפנה? בתחלה, כדי לתת את מחצית הסכום, עמלתי קשות כדי לבש את תאות הממון שבלבי. אחר כך המשכתי לנהל מלחמה פנימית, עד שהייתי מסוגל לתת גם את המחצית השנייה".

יהודי אחד בקר אצל רבי ישראל מפלנט. קבלו רבי ישראל בסבר פנים יפות וענה לו על כל משאלותיו.

כשעמד היהודי לצאת, הניח שטר כסף על השלחן. "שאלו רבי ישראל: "לשם מה הכסף?" השיב היהודי: "כך מקבל אצלנו, לתת כסף ליהודי טוב" (פנוי לצדיק). חנה רבי ישראל ואמר: "אצלנו מקבל שיהודי טוב נותן לאחרים ולא לזקנה". (לשון נופל על לשון: "גוטער איד" - "יהודי טוב, נשמע בקריאת יהודי פולין כמו 'גיטער' - נותן).

רבי יעקב, אביו של רבי אהרן הגדול מקרלין, היה שמש בעיר נובה והסתיר את צדקתו. פעם שמש פשליח צבור כליל יום הפפורים והאריה בתפלת שמונה עשרה, עד שכל הקהל סיס את התפלה והמתין לו שעה ארבה. לאחר שסיים את תפלתו, נגש אליו עשיר אחד וסטר על לחיו אחת ושתים ונער בז: "איה אתה מעז להאריה בתפלתך כל כך?" קבל רבי יעקב את הדין ולא הגיב מאומה.

רבים מהמתפללים בבית המדרש רגזו על העשיר האלים, אך לא רצו לבלבל את תפלת היום הקדוש. במוצאי יום הפפורים, בא אחד אל רבי יעקב ובקש לקנות ממנו את זכות שתיקתו במזון רב, אך רבי יעקב ענה לו: "דע לך, שאין לי מה למכור, פי מיד אחרי שסטור לי כבר מחלתי לו במחילה גמורה".

לאחר המעשה, התבשר רבי יעקב מן השמים שיזכה לבן שיאיר את עיני ישראל ויקרב את בני ישראל אל אביהם שבשמים, ואז נולד לו בנו רבי אהרן מקרלין שהשיב אלפים מישראל בתשובה.

בבית מדרשו של רבי נפתלי מרופשיץ, היה אדם אחד שהיה מרבה בתפלות ובתעניות ודמה בנפשו שהגיע לשלמות במדותיו.

הרגיש כך רבי נפתלי והמתין לעת מצוא. לימים, עמד אדם זה ליד הרבי ונער אחד דחפו בשנגה. נער הרבי ואמר לנער: "פיצד דוחף אתה אדם זה? והרי צדיק גדול הוא ומתענה תענית שוכבי"ם"? הגיב האיש על אתר: "וזה עם תעניותי משבת לשבת? האם אינן חשונות בעיני הרבי?" חנה הרבי והאיש הבין אל נכון פי באנה פשתה בו.

אבי אל חי שמך, למה מלה משיח לא יבא? דעו מאביכם, כי לא בוש אבוש, שוב אשוב אליכם כי בא מועדי! (נקרא ישר והפון. מאת רבנו אברהם אבן עזרא)